

ХРЕБЕТНІ ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА “ГОРГАНИ”

О.І. Киселюк, Б.Й. Годованець

Карпатський національний природний парк, Карпатський біосферний заповідник

Природний заповідник “Горгани” створений в 1996 р. на площі 5340 га і знаходиться в південно-західній частині Івано-Франківської області, в басейні Бистриці Надвірнянської, у фізико-географічному районі Добушанських Горган. Його територія розташована в межах висот від 780 до 1754 м н.р.м. і охоплює три висотні рослинні пояси: широколистяних лісів, хвойних лісів та субальпійський. Основна площа (84,4 %) покрита лісом. Решту території займають кам’янисті розсипи, лісові поляни тощо. Для лісового покриву заповідника характерні: буково-ялицеві, ялицево-смерекові, кедрово-смерекові угруповання, а також криволісся. Основною лісоутворюючою породою є смерека. З інших порід дерев тут ростуть ялиця біла, сосна кедрова європейська, бук лісовий, сосна звичайна, береза бородавчаста, вільха сіра та ін.

У зв’язку з віддаленістю сучасної території заповідника від основних наукових центрів та біологічних стаціонарів, в літературі представлені тільки загальні або фрагментарні дані щодо фауни хребетних досліджуваного регіону (Турянін, 1980; Щербак, Щербань, 1980; Страутман, 1954; Татаринів, 1973 та ін.).

Дані щодо первинної інвентаризації хребетних природного заповідника були зібрані нами при участі співробітників наукового відділу, виконавців проекту “Природний заповідник “Горгани”: сучасний стан та перспективи розбудови” та лісової охорони. Для встановлення видового складу хребетних нами проведено маршрутні та стаціонарні польові дослідження в 1997–1998 рр. по загальноприйнятих методиках.

Нижче наводимо видовий склад хребетних (*Vertebrata*) з короткими анотаціями. Ймовірні види у фауні позначені знаком запитання, види, що занесені до Червоної книги України (1994) — зірочкою.

КЛАС КРУГЛОРОП — CYCLOSTOMATA

?*1. Угорська мінога — *Lamperta danfordi* Regan, 1848. За даними лісової охорони, вид відловлювали неподалік садиби Горганського лісництва.

КЛАС РИБИ — PISCES**Ряд Лососеподібні — Salmoniformes**
Родина Лососеві — Salmonidae

1. Струмкова форель — *Salmo trutta morpha fario* Linnaeus, 1758. Звичайний вид у всіх гірських водотоках. Під час нересту підіймається у верхів’я, по потічках.

Родина Хариусові — Thymallidae

*2. Хариус — *Thymalus thymalus* Linnaeus, 1758. Рідкісний. Зареєстрований у р. Бистриця та великих притоках.

Ряд Короноподібні — Cypriniformes**Родина Коропові — Cyprinidae**

3. Головень — *Leuciscus cephalus* Linnaeus, 1758.

Звичайний вид р. Бистриця та її великих приток.

4. Бистрянка — *Alburnus bipunctatus* (Bloch, 1782). Звичайний вид у р. Бистриця.

5. Гольян — *Phoxinus phoxinus* Linnaeus, 1758.

Широко поширений вид усіх водотоків.

6. Підуст — *Chondrostoma nasus* Linnaeus, 1758. В незначній кількості зустрічається біля садиби Горганського лісництва.

7. Пічкур — *Gobio gobio* Linnaeus, 1758. Звичайний вид у р. Бистриця.

8. Верховодка — *Alburnus alburnus* Linnaeus, 1758. Звичайний вид у р. Бистриця.

9. Вусач — *Barbus barbatus* Linnaeus, 1758. В незначній кількості зустрічається біля садиби лісництва.

Родина В’юнові — Cobitidae

10. Голец — *Nemachilus barbatulus* Linnaeus, 1758. Звичайний вид у р. Бистриця.

Ряд Тріскоподібні — Gadiformes**Родина Тріскові — Gadidae**

11. Минь — *Lota lota* Linnaeus, 1758. Рідкісний вид р. Бистриця.

Ряд Окунеподібні — Perciformes**Родина Підкаменщиківі — Cottidae**

12. Бабець-головач — *Cotus gobio* Linnaeus, 1758. Широко поширений вид усіх водотоків.

КЛАС ЗЕМНОВОДНІ — AMPHIBIA**Ряд Хвостаті — Caudata****Родина Саламандрові — Salamandridae**

*1. Плямиста саламандра — *Salamandra atra* Linnaeus, 1758. Звичайна у характерних для неї біотопах — букових та мішаних лісах. У високогірній частині, де таких лісів мало, вид рідкісний.

2. Звичайний тритон — *Triturus vulgaris* Linnaeus, 1758. Рідкісний. Відмічена тільки незначна кількість у низинній частині заповідника, неподалік контори Горганського лісництва.

*3. Карпатський тритон — *Triturus montandoni* (Boulenger, 1880). Звичайний вид. Під час нересту концентрується в добре освітлених водоймах лісового поясу та на полонинах. Поза періодом розмноження зустрічається в лісі.

?4. Гребінчастий тритон — *Triturus cristatus* (Laurenti, 1768). Ймовірні знахідки особин у низинній частині заповідника.

*5. Альпійський тритон — *Triturus alpestris* (Laurenti, 1768). Рідкісний. Поза періодом розмноження зустрічається в лісовому поясі. Під час

нересту тварини концентруються в освітлених водоймах лісового поясу та полонин.

Ряд Безхвості — Anura

Родина Круглоязыкові — Discoglossidae

6. Гірська кумка — *Bombina variegata* Linnaeus, 1758. Багаточисельна. Зустрічається по всіх водоймах різноманітних біотопів.

Родина Ропухові — Bufonidae

7. Звичайна ропуха — *Bufo bufo* Linnaeus, 1758. Поширена по всій лісовій території та на полонинах.

Родина Квакшеві — Hylidae

8. Звичайна квакша — *Hyla arborea* Linnaeus, 1758. Рідкісна. Зустрічається в низинній частині (неподалік будівель).

Родина Жаб'ячі — Ranidae

9. Трав'яна жаба — *Rana temporaria* Linnaeus, 1758. Звичайний вид. Зустрічається по всій території на трав'янистих полянах і полонинах, а також у вологих місцях біля річок та потоків.

КЛАС ПЛАЗУНИ — REPTILIA

Ряд Лускаті — Squamata

Родина Веретеницеві — Anguidae

1. Ламка веретільниця — *Anguis fragilis* Linnaeus, 1758. Рідкісна по всій території. Звичайна у характерних для виду біотопах (лісові поляни, скелясті місця).

Родина Ящіркові — Lacertidae

2. Прудка ящірка — *Lacerta agilis* Linnaeus, 1758. Рідкісна. Зустрічається тільки в низинній частині.

3. Живородяща ящірка — *L. vivipara* Jacquin, 1787. Звичайна. Зустрічається як у лісовому поясі, так і на полонинах.

Родина Вужові — Colubridae

*4. Звичайний вуж — *Natrix natrix* Linnaeus, 1758. Ймовірна знахідка біля садиби лісництва.

*5. Мідянка — *Coronella austriaca* Laur, 1768. Рідкісна. Зафіксовано кілька достовірних знайодок в лісовому поясі.

Родина Гадюкові — Viperidae

6. Звичайна гадюка — *Vipera berus* Linnaeus, 1758. Рідкісна. Зустрічається по всій території, переважають в основному меланісти.

КЛАС ПТАХИ — AVES

Ряд Гагароподібні — Gaviformes

Родина Гагарові — Gaviidae

*1. Чорновола гагара — *Gavia arctica* Linnaeus, 1758. У фондах Державного Природничого музею НАН України (м. Львів) зберігається два опудала птахів, здобутих на початку листопада 1931 р. в околицях с. Бистриця.

Ряд Лелекоподібні — Ciconiiformes

Родина Чаплеві — Ardeidae

2. Сіра чапля — *Ardea cinerea* Linnaeus, 1758. Пролітний та залітний вид. Зрідка, в період післягніздових та сезонних міграцій, поодинокі осо-

бини появляються на ставках в садибі Горганського лісництва, на р. Бистриці Надвірнянській та її притоках.

Родина Лелекові — Ciconiidae

3. Білий лелека — *Ciconia ciconia* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Неподалік від межі заповідника зареєстровано гніздо, звідки птахи залітали на заповідну територію.

*4. Чорний лелека — *Ciconia nigra* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Відмічений у гніздовий період у низинній частині заповідника.

Ряд Гусеподібні — Anseriformes

Родина Качині — Anatidae

*5. Сіра гуска — *Anser anser* Linnaeus, 1758.

*6. Гуменник — *Anser fabalis* Latham, 1787.

*7. Велика білолоба гуска — *Anser albifrons* Scopoli, 1769. Точних даних щодо видової належності немає. Зграї пролітних гусей зареєстровані над територією під час весняних та осінніх міграцій.

8. Крижень — *Anas platyrhynchos* Linnaeus, 1758. Рідкісний пролітний вид. Під час сезонних міграцій, зрідка зупиняється на річках.

Ряд Соколоподібні — Falconiformes

Родина Яструбині — Accipitridae

9. Осоїд — *Pernis apivorus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка зустрічається в лісовому поясі.

*10. Чорний шуліка — *Milvus korschun* Gmelin, 1771. Відмічений у попередні роки в околицях (Каталог ..., 1989).

11. Великий яструб — *Accipiter gentilis* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

12. Малий яструб — *Accipiter nisus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

13. Зимняк — *Buteo lagopus* Pontoppidan, 1763. Залітний вид. Взимку, зрідка здійснює кормові зальоти на територію заповідника.

14. Звичайний канюк — *Buteo buteo* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається на всій території.

*15. Малий підорлик — *Aquila pomarina* Ch. L. Brehm, 1831. Залітний вид. Відома єдина зустріч у 16. Беркут — *Aquila chrysaetos* Linnaeus, 1758. Відмічений на прилеглих територіях.

Родина Соколині — Falconidae

17. Чеглок — *Falco subbuteo* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Відома єдина зустріч у гніздовий період.

18. Звичайний боривітер — *Falco tinnunculus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається в лісовому (біля верхньої межі лісу) та субальпійському (г. Добушанка і Поленський) поясах.

Ряд Куроподібні — Galliformes

Родина Тетеревині — Tetraonidae

19. Рябчик — *Tetrastes bonasia* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Зустрічається в лісовому поясі.

*20. Глухар — *Tetrao urogallus* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Зустрічається у верхньому поясі хвойних лісів. Популяція виду на заповідній території нараховує близько 20 особин.

Ряд Журавлеподібні — Gruiformes
Родина Журавлині — Gruidae

*21. Сірий журавель — *Grus grus* Linnaeus, 1758. Пролітний вид. Відмічений на осінньому прольоті в долині р. Бистриці Надвірнянської та її приток.

Родина Пастушкові — Rallidae

22. Лиска — *Fulica atra* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Відома єдина зустріч на весняному прольоті.

Ряд Сивкоподібні — Charadriiformes
Родина Сивкові — Charadriidae

23. Чайка — *Vanellus vanellus* Linnaeus, 1758. Пролітний вид. Зустрічається на весняному прольоті в долині р. Бистриці Надвірнянської та її приток.

Родина Вальдшнепові — Scolopacidae

24. Чорниш — *Tringa ochropus* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Відома єдина зустріч, очевидно бродячої особини.

25. Перевізник — *Actitis hypoleucos* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається на р. Бистриця Надвірнянська та її притоках.

26. Вальдшнеп — *Scolopax rusticola* Linnaeus, 1758. Пролітний вид. Зрідка зустрічається в період сезонних міграцій.

Ряд Голубоподібні — Columbiformes
Родина Голубині — Columbidae

27. Припутень — *Columba palumbus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

28. Голуб-синяк — *Columba oenas* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться в буковому і мішаному лісах.

?29. Кільчата горлиця — *Streptopelia decaocto* Frivaldszky, 1838. Зрідка залітає в буферну зону з прилеглих населених пунктів.

30. Звичайна горлиця — *Streptopelia turtur* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться в буковому і мішаних лісах.

Ряд Зозулеподібні — Cuculiformes
Родина Зозулеві — Cuculidae

31. Звичайна зозуля — *Cuculus canorus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

Ряд Совоподібні — Strigiformes
Родина Сов'ячі — Strigidae

*32. Пугач — *Bubo bubo* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Декілька разів відмічено поодинокі особини.

33. Вухата сова — *Asio otus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається в низинній частині заповідника.

?*34. Сичик-горобець — *Glaucidium passerinum* Linnaeus, 1758. Зустрічався на сучасній території заповідника в минулому.

35. Сіра сова — *Strix aluco* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Спорадично зустрічається в усьому лісовому поясі, чисельність низька.

*36. Довгохвоста сова — *Strix uralensis* Pallas, 1771. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається в лісовому поясі.

Ряд Стрижеподібні — Apodiformes
Родина Стрижові — Apodidae

37. Чорний стриж — *Apus apus* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Здійснює кормові зальоти на нижні гіпсометричні рівні, зареєстровано єдину знахідку в субальпійському поясі.

Ряд Ракшоподібні — Coraciformes
Родина Рибалочкові — Alcedinidae

38. Голубий рибалочка — *Alcedo atthis* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Зрідка зустрічається на ставках біля садиби Горганського лісництва та на Бистриці Надвірнянській і її притоках.

Родина Одудові — Upuridae

39. Одуд — *Upupa epops* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Гніздиться в долинах річок на нижніх гіпсометричних рівнях.

Ряд Дятлоподібні — Piciformes
Родина Дятлові — Picidae

40. Крутиголовка — *Jynx torquilla* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка зустрічається на ділянках листяного лісу в низинній частині заповідника.

?41. Зелений дятел — *Picus viridis* Linnaeus, 1758. Зустрічається в населених пунктах Зелена та Бистриця. Ймовірно зальоти на заповідну територію.

42. Сивий дятел — *Picus canus* Gmelin, 1788. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться в листяному та мішаному лісах.

43. Чорна жовна — *Dryocopus martius* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайний по всьому лісовому поясу.

44. Великий строкатий дятел — *Dendrocopos major* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайний на всій території.

45. Малий дятел — *Dendrocopos minor* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території, де є деревна рослинність.

46. Трипаллий дятел — *Picooides tridactylus* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Спорадично зустрічається на всій території. Найчисельніший в угрупованнях з домішкою ялиці.

Ряд Горобцеподібні — Passeriformes
Родина Ластівкові — Hirundinidae

47. Сільська ластівка — *Hirundo rustica* Linnaeus, 1758. Гніздовий, залітний вид. Гніздиться лише в садибі Горганського лісництва. Здійснює кормові зальоти з прилеглих населених пунктів на нижні гіпсометричні рівні.

48. Міська ластівка — *Delichon urbica* Linnaeus, 1758. Гніздовий, залітний вид. Гніздиться в садибі Горганського лісництва, іноді залітає на нижні гіпсометричні рівні з прилеглих населених пунктів.

Родина Жайворонкові — *Alaudidae*

49. Лісовий жайворонок — *Lullula arborea* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться біля лісових галявин на нижніх гіпсометричних рівнях.

Родина Плискові — *Motacillidae*

50. Лісовий щеврик — *Anthus trivialis* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайний в лісовому поясі. Найчисельніший в зоні криволісся та біля верхньої межі лісу, на лісових галявинах.

51. Гірський щеврик — *Anthus spinoletta* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайний лише вище верхньої межі лісу в субальпійському поясі.

52. Гірська плиска — *Motacilla cinerea* Tunstall, 1771. Гніздовий вид. Багаточисельний на всіх річках і потоках. Чисельність на великих водотоках більше 4-х пар на 1 км річки.

53. Біла плиска — *Motacilla alba* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Найчастіше зустрічається долинами водотоків на нижніх гіпсометричних рівнях.

Родина Сорокопудові — *Laniidae*

54. Сорокопуд-жулан — *Lanius collurio* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Гніздиться на нижніх гіпсометричних рівнях. Один раз виводок птахів зареєстрований біля верхньої межі лісу на висоті близько 1200 м н.р.м. (ур. Столи).

Родина Шпаківі — *Sturnidae*

55. Шпак — *Sturnus vulgaris* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Гніздиться лише в садибі Горганського лісництва.

Родина Воронові — *Corvidae*

56. Сойка — *Garrulus glandarius* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайна на всій території, однак чисельна лише на нижніх гіпсометричних рівнях.

57. Сорока — *Pica pica* Linnaeus, 1758. Зрідка зустрічається в населених пунктах прилеглих до заповідника (с. Бистриця, Зелена, Черник). Можливі зальоти виду на заповідну територію.

58. Горіхівка — *Nucifraga caryocatactes* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайна у всьому лісовому поясі. В період дозрівання насіння європейської кедрової сосни, концентрується в місцях її зростання.

59. Сіра ворона — *Corvus cornix* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Іноді здійснює кормові зальоти з прилеглих населених пунктів.

60. Крук — *Corvus corax* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично гніздиться на всій території. Найбільш чисельний в післягніздовий період.

Родина Оляккові — *Cinclidae*

61. Звичайна оляпка — *Cinclus cinclus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Гніздиться майже на всіх річках і великих потоках. Чисельність — близько однієї пари на 1 км водотоку.

Родина Кропивникові — *Troglodytidae*

62. Кропивник — *Troglodytes troglodytes* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайний на всій території. Найбільш чисельний долинами річок,

потоків, в ярах, на ділянках лісу з густим підліском та буреломами.

Родина Тинівкові — *Prunellidae*

*63. Альпійська тинівка — *Prunella collaris* Scopoli, 1769. Гніздовий вид. Гніздиться лише на г. Добушанка.

64. Лісова тинівка — *Prunella modularis* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайна у зоні криволісся, в молодих хвойних насадженнях, на ділянках лісу з густим підростом.

Родина Славкові — *Sylvidae*

65. Чорноголова славка — *Sylvia atricapilla* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

66. Сіра славка — *Sylvia communis* Latham, 1787. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на нижніх гіпсометричних рівнях.

67. Прудка славка — *Sylvia curruca* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

68. Весняний вівчарик — *Phylloscopus trochilus* Linnaeus, 1758. Гніздовий, пролітний вид. У гніздовий період відмічений лише в субальпійському поясі. В період сезонних міграцій зустрічається по всій території.

69. Вівчарик-ковалик — *Phylloscopus collybita* Vieillot, 1817. Гніздовий вид. Звичайний на всій території, як в лісовому поясі, так і в криволіссі.

70. Жовтобровий вівчарик — *Phylloscopus sibilatrix* Bechstein, 1793. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на нижніх та середніх гіпсометричних рівнях.

Родина Королькові — *Regulidae*

71. Жовтоголовий корольок — *Regulus regulus* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Багаточисельний у хвойних насадженнях.

Родина Мухоловкові — *Muscicapidae*

72. Мала мухоловка — *Muscicapa parva* Bechstein, 1794. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається в мішаних лісах.

73. Луговий чекан — *Saxicola rubetra* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Поодинокі особини зустрінуті в період осінніх міграцій виду.

74. Звичайна горихвістка — *Phoenicurus phoenicurus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Гніздиться лише в садибі Горганського лісництва.

75. Чорна горихвістка — *Phoenicurus ochruros* S. G. Gmelin, 1774. Гніздовий вид. Гніздиться на кам'янистих розсипах в субальпійському поясі та в садибі Горганського лісництва.

76. Малинівка — *Erithacus rubecula* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайна на всій території.

77. Дрізд-чикотень — *Turdus pilaris* Linnaeus, 1758. Гніздовий, залітний вид. Гніздиться лише в садибі Горганського лісництва. В післягніздовий період, зрідка залітає на іншу територію з прилеглих населених пунктів.

78. Гірський дрізд — *Turdus torquatus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається на всій території. Біля верхньої межі хвойного лісу —

багаточисельний, на нижніх гіпсометричних рівнях — рідкісний.

79. Чорний дрізд — *Turdus merula* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайний на нижніх гіпсометричних рівнях.

80. Співочий дрізд — *Turdus philomelos* C. L. Brehm, 1831. Гніздовий вид. Звичайний на всій лісовій території.

81. Дрізд-омелюх — *Turdus viscivorus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

Родина Синицеві — Paridae

82. Болотяна гаїчка — *Parus palustris* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається на нижніх гіпсометричних рівнях.

83. Чорноголова гаїчка — *Parus montanus* Baldenstein, 1827. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається в чистих хвойних та мішаних лісах.

84. Чубата синиця — *Parus cristatus* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Гніздиться в чистих хвойних насадженнях.

85. Чорна синиця — *Parus ater* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайна на всій території, вкритій лісовими насадженнями.

86. Голуба синиця — *Parus caeruleus* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться на нижніх гіпсометричних рівнях.

87. Велика синиця — *Parus major* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

Родина Повзикові — Sittidae

88. Повзик — *Sitta europaea* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається на нижніх гіпсометричних рівнях.

Родина Пищухові — Certhiidae

89. Звичайний підкоришник — *Certhia familiaris* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Звичайна на всій території, вкритій лісом.

Родина Ткачикові — Ploceidae

? 90. Хатній горобець — *Passer domesticus* Linnaeus, 1758.

?91. Польовий горобець — *Passer montanus* Linnaeus, 1758. Зустрічаються в прилеглих населених пунктах, можливі їх зальоти на заповідну територію.

?92. Кам'яний горобець — *Petronia petronia* Linnaeus, 1766. Зареєстрований 10.05.1991 р. на г. Добушанка: серед кам'яних розсіпів, на висоті 1700 м н.р.м. (5 особин) та біля верхньої межі криволісся на висоті близько 1650 м н.р.м. (співаючі самці) (Годованець та ін., 1993).

Родина В'юркові — Fringillidae

93. Зяблик — *Fringilla coelebs* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зустрічається по всьому лісовому поясі. Є домінантом більшості лісових угруповань.

94. В'юрок — *Fringilla montifringilla* Linnaeus, 1758. Зимуючий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

95. Канаречний в'юрок — *Serinus serinus* Linnaeus, 1766. Гніздовий, залітний вид. Гніздиться лише

в садибі Горганського лісництва. На інші ділянки зрідка залітає з прилеглих населених пунктів.

96. Зеленьяк — *Chloris chloris* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться на нижніх гіпсометричних рівнях.

97. Чиж — *Spinus spinus* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Звичайний в зоні хвойних лісів. Найбільша чисельність виду — біля верхньої межі лісу.

98. Щиглик — *Carduelis carduelis* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Зареєстрований у післягніздовий період.

99. Коноплянка — *Acanthis cannabina* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається на нижніх гіпсометричних рівнях (поблизу населених пунктів) та зрідка біля верхньої межі лісу.

100. Ялиновий шишкар — *Loxia curvirostra* Linnaeus, 1758. Осілий вид. Спорадично зустрічається на всій території.

101. Снігур — *Pyrrhula pyrrhula* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Спорадично зустрічається в поясі хвойних лісів. Найбільш чисельний у молодих та середньовікових насадженнях.

102. Костогриз — *Coccothraustes coccothraustes* Linnaeus, 1758. Залітний вид. Зрідка зустрічається в букових лісах.

Родина Вівсянкові — Emberizidae

103. Звичайна вівсянка — *Emberiza citrinella* Linnaeus, 1758. Гніздовий вид. Зрідка гніздиться на нижчих гіпсометричних рівнях.

КЛАС ССАВЦІ — MAMMALIA

Ряд Комахоїдні — Insectivora

Родина Їжаків — Erinaceidae

1. Південний їжак — *Erinaceus concolor* Martin, 1838. Рідкісний. Відмічений тільки у низинних ділянках лісового поясу поблизу населених пунктів та на узліссях.

Родина Кротів — Talpidae

2. Європейський кріт — *Talpa europaea* Linnaeus, 1758. Звичайний, на полонинах багаточисельний. Зустрічається в основному в відкритих біотопах, включаючи і субальпійські луки. Можна зустріти і в лісовому поясі.

Родина Землерійкові — Soricidae

3. Звичайна бурозубка — *Sorex araneus* Linnaeus, 1758. Багаточисельний вид. Відмічена практично по всіх біотопах.

*4. Альпійська бурозубка — *Sorex alpinus* Schinz, 1837. Рідкісний вид. Зареєстрована у вологих місцях лісового поясу та криволісся (неподалік струмків).

5. Мала бурозубка — *Sorex minutus* Linnaeus, 1766. Звичайна. Зустрічається в лісовому поясі, на узліссях та криволісся.

6. Білочерева білозубка — *Crocidura suaveolens* (Pallas, 1811). Рідкісний вид. Відмічена тільки біля садиби лісництва.

7. Звичайна кутора — *Neomys fodiens* (Pennant, 1771). Звичайна. Поширена по долинах усіх водотоків.

*8. Мала кутора — *Neomys anomalus* Cabrera, 1907. Рідкісна. Зареєстрована біля лісових струмків.

Ряд Рукокрилі — Chiroptera

Родина Лиликових — Vespertilionidae

? 9. Руда вечірниця — *Nyctalus noctula* (Schreber, 1774). Ймовірна знахідка, як дендрофільного виду.

10. Карликовий нетопир — *Pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774). Рідкісний. Зареєстрований біля садиби лісництва.

11. Двоколірний лилик — *Vespertilio murinus* Linnaeus, 1758. Рідкісний. Зареєстрований біля садиби Горганського лісництва.

Ряд Зайцеподібні — Lagomorpha

Родина Заячі — Leporidae

12. Заєць-русак — *Lepus europaeus* Pallas, 1778. Звичайний на узліссях, які межують з сільськогосподарськими угіддями та полонинами.

Ряд Гризуни — Rodentia

Родина Білячі — Sciuridae

13. Звичайна білка — *Sciurus vulgaris* Linnaeus, 1758. Звичайна. Заселяє всю лісову частину заповідника.

Родина Соневи — Gliridae

14. Ліщинова соня — *Muscardinus avellanarius* (Linnaeus, 1758). Звичайна. Зустрічається в мішаних лісах і на узліссях низинної частини і високогір'я.

15. Лісова соня — *Dryomys nitedula* (Pallas, 1778). Рідкісна в лісовому поясі.

? 16. Соня-вовчок — *Glis glis* (Linnaeus, 1766). Ймовірна реєстрація в низинній лісовій частині (зокрема, в листяних лісах).

Родина Мишині — Muridae

17. Жовтогорла миша — *Sylvaemus tauricus* (Pallas, 1811). Багаточисельний вид. Заселяє всі лісові ділянки.

18. Польова миша — *Apodemus agrarius* (Pallas, 1771). Рідкісна. Відмічена тільки в низинній частині, на сінокошних луках біля населених пунктів.

19. Хатня миша — *Mus musculus* Linnaeus, 1758. Рідкісна. Зареєстрована тільки на садибі Горганського лісництва.

20. Миша-крихітка — *Micromys minutus* Pallas, 1771. Рідкісна на сінокошних луках.

21. Сірий пацюк — *Rattus norvegicus* (Berkenhout, 1769). Рідкісний вид. Зареєстрований тільки біля садиби лісництва.

Родина Норицеві — Arvicolidae

22. Руда нориця — *Myodes glareolus* (Schreber, 1780). Багаточисельний вид. Відмічений у всіх біотопах заповідника.

*23. Повх — *Arvicola scherman* (Shaw, 1801). Рідкісний. Відмічений біля сільськогосподарських лук.

24. Підземна нориця — *Terricola subterraneus* (Miller, 1908). Звичайний вид лучних екосистем.

25. Нориця звичайна — *Microtus arvalis* (Pallas, 1779). Рідкісний вид. Зустрічається в низинних лучних ділянках.

26. Темна нориця — *Microtus agrestis* (Linnaeus, 1761). Рідкісний вид. Заселяє лучні біотопи по всій території.

*27. Снігова нориця — *Chionomys nivalis* (Martins, 1842). Рідкісний вид криволісся та кам'янистих розсипей г. Добушанка.

Ряд Хижі — Carnivora

Родина Псові — Canidae

28. Вовк — *Canis lupus* Linnaeus, 1758. Круглорічно зустрічається по всій території.

29. Звичайна лисиця — *Vulpes vulpes* (Linnaeus, 1758). Звичайна, зустрічається на всій території.

Родина Ведмежі — Ursidae

30. Бурій ведмідь — *Ursus arctos* Linnaeus, 1758. Звичайний. Часто територія заповідника використовується під час міграцій.

Родина Кунячі — Mustelidae

31. Кам'яна куниця — *Martes foina* (Erxleben, 1777). Рідкісна, відмічена в низинній частині.

32. Лісова куниця — *Martes martes* (Linnaeus, 1758). Звичайний вид лісового поясу.

33. Ласка — *Mustela nivalis* Linnaeus, 1766. Рідкісна. Зустрічається в основному на узліссях, хоча відмічена і у високогір'ї.

*34. Горностай — *Mustela erminea* Linnaeus, 1758. Рідкісний. Відмічений в низинній частині (на узліссях та біля струмків).

*35. Норка — *Mustela sp.* Рідкісна. Сліди відмічені біля водотоків. Ймовірно відноситься до виду — європейська (*M. lutreola*)

36. Чорний тхір — *Mustela putorius* Linnaeus, 1758. Звичайний вид у лісовій частині заповідника.

*37. Звичайний борсук — *Meles meles* (Linnaeus, 1758). Рідкісний вид. Зустрічається в характерних для виду місцях.

*38. Річкова видра — *Lutra lutra* Linnaeus, 1758. Рідкісна. Відмічена біля великих водотоків.

Родина Котячі — Felidae

*39. Лісовий кіт — *Felis sylvestris* Schreber, 1777. Рідкісний. Спорадично зустрічається в глухих місцях високогір'я.

*40. Звичайна рись — *Felis lynx* (Linnaeus, 1758). Рідкісний для лісового поясу.

Ряд Копитні — Artiodactyla

Родина Кабанячі — Suidae

41. Дикий кабан — *Sus scrofa* Linnaeus, 1758. Звичайний вид. Віддає перевагу листяним та мішаним лісам.

Родина Оленячі — Cervidae

42. Благородний олень — *Cervus elaphus* Linnaeus, 1758. Звичайний вид по всій території.

43. Козуля — *Capreolus capreolus* (Linnaeus, 1758). Звичайний вид в заповіднику.

За даними первинної інвентаризації фауна хребетних представлена 171 видом (таблиця).

Тваринний світ представлений типовими гірськими формами тварин, які характерні для Укра-

Таксономічна різноманітність хребетних природного заповідника "Горгани"

Клас	рядів	родин	Всього		видів	
			родів	видів	в т.ч. з Червоної книги	% від всіх видів
Круглороті	1	1	1	1	1	100
Риби	4	6	12	12	1	8,3
Земноводні	2	5	6	9	3	33,3
Плазуни	1	4	5	6	1	16,7
Птахи	14	36	71	103	9	9,0
Ссавці	6	15	34	43	10	23,3
Всього	28	67	129	174	25	14,6

їнських Карпат і тісно пов'язаний з висотними рослинними поясами. Найбільшим за площею і кількістю видів є пояс хвойних лісів, тому значна частка хребетних заповідника — види, характерні для даного поясу. З субальпійським поясом екологічно пов'язані тільки такі види тварин, як снігова нориця, альпійська тинівка. Незначна площа букових лісів збіднює фауну заповідника, характерними для даного поясу видами. Слід відмітити, що ареали більшості видів перекривають кілька висотних поясів.

Частина хребетних тварин, що зустрічається на території заповідника, ендемічні для Карпат: тритон карпатський, глухар карпатський, сова довгохвоста карпатська, нориця снігова (*Chiono-*

mys nivalis ulpius Muller) і деякі інші гірські форми.

Вищенаведений список видів хребетних природного заповідника "Горгани" не є остаточний. Сучасна заповідна територія мала для ефективної охорони рідкісних видів і крупних ссавців та птахів. Біорізноманіття заповідника може збільшитись за рахунок рідкісних в регіоні видів, пролітних птахів та в результаті приєднання нових територій.

Література

- Годованець Б.И., Скильський. И.В., Васин А.М. (1994): Наблюдение воробья каменного (*Petronia petronia*) в Украине. - Вестн. зоол. 4: 47.
- Каталог орнітофауністичних спостережень на території Західної України за 1977-1988 рр. - Каталог орнітофауни Західних областей України.
- Орнітофауністичні спостереження за 1977-1988 рр. (1989). Луцьк. 8-70.
- Страутман Ф.И. (1954): Птицы Советских Карпат. К.: АН УССР. 1-330.
- Татаринів К.А. (1973): Фауна хребетних заходу України. Львів: Вища школа. 1-257.
- Туричін І.І. (1982): Риби Карпатських водоем. Ужгород: Карпати. 1-144.
- Червона книга України. Тваринний світ. (1994). Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана. 1-464.
- Щербак Н.Н., Щербань М.И. (1980): Земноводные и пресмыкающиеся Украинских Карпат. К.: Наук. думка. 1-264.

СЕЗОННА ДИНАМІКА ПРОСТОРОВОЇ СТРУКТУРИ ПОПУЛЯЦІЇ РУДОЇ ПОЛІВКИ В ШИРОКОЛИСТЯНИХ ЛІСАХ СЕРЕДНЬОГО ПРИДНІПРОВ'Я

С.К. Семенюк

Херсонський державний педагогічний університет

SEASONAL DYNAMICS OF A SPATIAL STRUCTURE OF THE POPULARIZATION OF A CLETHRIONOMYS GLAREOLUS. - Semeniyuk S.K. - Such indices as a density of population on the area, degree of animals accumulation and average density of the organisms in their accumulations are proposed for the consideration to have deeper conception about the dynamics The analysis of the influence of the popularization of reproduction's intensity on spatial structure, age and sexual structure is carried out.

Просторова структура популяцій дрібних ссавців тісно пов'язана з щільністю населення. Рациональне використання харчових ресурсів та сховищ передбачає певні обмеження щільності населення, закономірну дисперсію особин у просторі. Підтримання необхідних внутрішньопопуляційних контактів, навпаки, можливе тільки при умові збереження певної відстані між особинами, тобто потребує певного необхідного ступеню насиченості ними території. Розподіл звірків пов'язаний зі щільністю населення таким чином, що по мірі зменшення щільності рудих полівок рівень міжвидової конкуренції ефективно знижується,

а стійкість підтримання внутрішньопопуляційних контактів утруднюється. Це означає, що існує певний рівень щільності населення, при якому суперечні процеси зниження конкуренції і стійкості підтримання контактів знаходяться в оптимальному відношенні (Шилов, 1977). Це справедливо при умові, якщо популяція має однаково вікову структуру і в ній не відбувається розмноження. В іншій ситуації положення суттєво змінюється.

Щоб розширити уявлення про механізми підтримання просторової структури популяції, ми визначили наявність зв'язків між показниками просторового розподілу особин з одного боку,